

MILLIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK MULOQOTNING USULLARI VA VOSITALARI

Ismoilov Temurbek Islomovich

Namangan davlat pedagogika instituti

Pedagogika va psixologiya kafedrası

Professori, jaloliddinfirdavs@gmail.com

Mirzaraximova Zilola Mirzohid qizi

zilolamirzaraximova1@gmail.com

Namangan davlat pedagogika instituti

Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi 1- bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy madaniyatni shakllantirishda muhim bo'lgan va ta'lim jarayonida qo'llaniladigan pedagogik muloqot metodlari to'g'risida fikrlar bayon etilgan. Pedagogik muloqotning metodlarining turlari, ularning to'g'ri tanlash va samarali qo'llashning ta'lim sohasidagi muvaffaqiyati haqida aytib o'tilgan. Milliy madaniyatni shakllantirishda pedagogik muloqotning usullari va vositalari muhim o'rin tutadi. Pedagogik muloqot, o'quvchilarga nafaqat bilim, balki milliy qadriyatlarni o'rgatish va ularda milliy ongini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Muloqotda foydalaniladigan usullar, masalan, suhbat, diskussiya, didaktik o'yinlar, turli metodik materiallar va vizual vositalar, o'quvchilarning madaniy nuqtai nazarini shakllantirishga yordam beradi. Milliy an'analar, til, san'at va etnografik qadriyatlarni o'z ichiga olgan pedagogik vositalar orqali o'quvchilarga o'z madaniy merosini hurmat qilishni o'rgatish mumkin. Ushbu jarayonda ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari, o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida doimiy va samarali muloqot ahamiyatga ega. Pedagogik muloqotda milliy qadriyatlarni o'rgatish, o'z ona yurtini sevishga targ'ib etish, tarix va madaniyatga hurmatini shakllantirish kabi masalalar muhim o'rin tutadi. Milliy madaniyatni shakllantirish o'quvchilarda o'z xalqining tarixiga, tiliga, san'ati va urf-odatlariga nisbatan hurmat va qiziqish uyg'otish orqali amalga oshiriladi. Pedagogik muloqot milliy madaniyatni yosh avlodga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. U o'quvchilarda milliy g'urur, an'analarni qadrlash va jamiyatda ijtimoiy barkamollikni rivojlantirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: milliy madaniyat, pedagogik muloqot, muloqot, aktiv metodlar, interaktiv munozara, kooperativ, depatlar, metodlar, suhbat, didaktik o'yinlar, mushoira va munozara, tajriba va eksperiment uslubi

МЕТОДЫ И СРЕДСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация: В данной статье излагаются соображения о методах педагогического общения, имеющих значение для формирования национальной культуры и применяемых в образовательном процессе. Были упомянуты виды методов педагогического общения, успешность их правильного выбора и эффективного применения в образовательной сфере. Важное место в формировании национальной

культуры занимают методы и средства педагогической коммуникации. Педагогическое общение является эффективным средством обучения учащихся не только знаниям, но и национальным ценностям и развития у них национального самосознания. Методы, используемые в общении, такие как беседа, дискурс, дидактические игры, различные методические материалы и наглядные пособия, помогают формировать культурную перспективу учащихся. С помощью педагогических средств, включающих национальные традиции, язык, искусство и этнографические ценности, учащихся можно научить уважать свое культурное наследие. В этом процессе имеет значение постоянное и эффективное общение между всеми участниками образовательного процесса, педагогами и учащимися. Важное место в педагогическом общении занимают такие вопросы, как воспитание национальных ценностей, воспитание любви к родному краю, формирование уважения к истории и культуре. Формирование национальной культуры осуществляется путем воспитания у учащихся уважения и интереса к истории, языку, искусству и традициям своего народа. Педагогическое общение является важным инструментом в донесении национальной культуры до подрастающего поколения. Он способствует развитию у учащихся национальной гордости, признательности к традициям и социальному совершенству в обществе.

Ключевые слова: национальная культура, педагогическая коммуникация, коммуникация, активные методы, интерактивная дискуссия, кооператив, выступления, методы, беседа, дидактические игры, мусора и дискуссия, метод эксперимента и эксперимента

METHODS AND MEANS OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN FORMING NATIONAL CULTURE

Annotation: this article outlines ideas on the mountain of pedagogical methods of communication, which are important in the formation of national culture and are used in the educational process. The types of methods of pedagogical communication, the success of their correct selection and effective application in the field of education are mentioned. Methods and means of pedagogical communication play an important role in the formation of national culture. Pedagogical communication is an effective tool for teaching students not only knowledge, but also national values and developing national consciousness in them. The methods used in communication, such as conversation, diskussia, didactic games, various methodological materials and visual tools, help to shape the cultural perspective of students. Through pedagogical tools that include national traditions, language, art, and ethnographic values, students can be taught to respect their cultural heritage. In this process, constant and effective communication between all participants in the educational process, teachers and students is important. Issues such as the teaching of national values, the promotion of one's native land to love, the formation of respect for history and culture occupy an important place in pedagogical communication. The formation of a national culture is carried out by instilling in readers respect and interest in the history, language, art and customs of their people. Pedagogical dialogue is an important tool in bringing national culture to the younger

generation. It helps students develop national pride, appreciation of traditions and social perfection in society.

Keywords: *national culture, pedagogical communication, communication, active methods, interactive discussion, cooperative, depats, methods, conversation, didactic games, musoira and discussion, experience and experiment style.*

KIRISH. Milliy madaniyatni shakllantirishda pedagogik muloqotning usullari va vositalari haqida soʻz yuritar ekanmiz, avvalo, milliy madaniyat tushunchasi, uning tarkibiy qismlari, jamiyat taraqqiyotidagi oʻrni va taʼlim-tarbiya jarayoni bilan chambarchas bogʻliq jihatlarini keng qamrovda yoritish lozim. Madaniyat, eng avvalo, muayyan millatga mansub boʻlgan qadriyatlar, anʼanalar, urf-odatlar, maʼnaviy meros va turmush tarzi birligidir. Madaniyat inson ongida shakllangan, maʼnaviy unsurlar bilan boyitilgan, tarixi qadimiy ildizlarga ega tizim sifatida rivojlanadi. Milliy madaniyat esa maʼlum bir xalqqa xos boʻlgan madaniy koʻrinishlar, qadriyatlar, anʼanalar, urf-odatlar majmuidan iborat boʻlib, u xalqning tarixiy taraqqiyoti jarayonida azal-azaldan poydevor sifatida qaror topgan. Shu bois milliy madaniyatni saqlash va targʻib qilish, uni kelajak avlodga musaffo holda yetkazish masalasi har bir jamiyatda asosiy vazifalardan biri sifatida koʻriladi. Pedagogik muloqot esa aynan shunday vazifani amalga oshirishda muhim vosita sanaladi. Chunki muloqot jarayonida yangi avlodni milliy madaniyat bilan tanishtirish, ularda milliy gʻurur hissini shakllantirish, tarixiy merosga nisbatan hurmat, ezgu munosabatni rivojlantirish imkoniyati paydo boʻladi. Pedagogik muloqot – oʻqituvchi bilan oʻquvchi oʻrtasida amalga oshadigan, tarbiyaviy jarayonni tashkillashtiruvchi, yoʻnaltiruvchi va shakllantiruvchi murakkab metodik hodisadir. Bu jarayonda maʼlum maqsadlar, munosabatlar, munosabatlar tizimi va pedagogik vositalar bir butunligida namoyon boʻladi. Jumladan, yangi avlod mentalitetida milliy madaniyatga doir tushunchalarni shakllantirish, ularda milliy oʻzlikni anglash, tarixiy ildizlarga eʼtiborni kuchaytirish, maʼnaviy tayanch qoidalarini tarbiyalashda pedagogik muloqot gʻoyat muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy tadqiqotchilardan biri hisoblangan Zohidjon Sharifxon fikricha, milliy madaniyatni shakllantirish jarayonida pedagogik muloqot “bevosita insonlar ongiga taʼsir etish usuli sifatida namoyon boʻlib, turli emotsional-ruhiy holatlar va

axborot taqdimotlari orqali milliy qadriyatlarning singdirilishida muhim funksiyalarni bajaradi"[1]. Ushbu fikrdan ko'rish mumkinki, har qanday tarbiya jarayonida milliy qadriyatlarni uchta jihatda shakllantirish: bilish (bilim), anglash (sho'ur), his etish (emotsional holat) orqali amalga oshadi. Pedagogik muloqot ana shu uchala jihatni birlashtiruvchi aloqalar tizimidir. Pedagogik muloqot usullari orqali shaxsga axborot taqdim qilish, u yoki bu madaniy qadriyatning mohiyatini tushuntirish, shu bilan birga, shaxsiy munosabatlar, amaliyotiy mashg'ulotlar, ta'lim jarayonidagi interfaol metodlar yordamida birdamlik xislatini kengaytirish mumkin. Pedagogik muloqotda o'qituvchi rahbarlik qiluvchi, tarbiyachidir, o'quvchi esa faol ishtirokchi, bilim oluvchi sifatida namoyon bo'ladi. Biroq bu joyda bir tomonlama axborot uzatish bilan cheklanish maqsadga muvofiq emas, zero, har qanday taqdimot ham faol fikr almashuv, muzokara va mulohaza bilan boyitilsagina samara beradi. Shu ma'noda, dialogik muloqot milliy madaniyatni shakllantirishda eng muhim usullardan biri hisoblanadi. Dialogik muloqot mohiyatida o'quvchi shaxsiga hurmat, mustaqil fikrlashga o'rgatish, ehtiyojlarini e'tiborga olish, qiziqishlarini har tomonlama rivojlantirish kabi jihatlar mujassamdir. Masalan, tarixiy badiiy asarlarni yoki folklor namunalarini muhokama qilish jarayonida o'quvchilar o'tmish ajdodlar merosi haqida bahslashib, turli qarashlarni bildirishi mumkin. Bu holda o'qituvchining vazifasi – baxsni to'g'ri yo'naltirish, yondashuvlarni birlashtirib, umumlashgan xulosa chiqarish, munosabatlar rivojini ilhomlantirishdir. Aynan shunday dialogik asosda o'quvchining his-tuyg'ulari, hissiyoti, milliy qadriyatlarga nisbatan eng samimiy munosabati shakllanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Milliy qadriyatlarga suyanagan holda o'quvchida axloq, ma'naviy tarbiya, o'zligini anglash hissini shakllantirish uchun bir necha asosiy pedagogik usullar mavjud. Ulardan biri – ta'lim jarayonida milliy an'analardan simbolik foydalanishdir. Masalan, Navro'z bayrami, Mustaqillik bayrami, Mehrjon sayli kabi milliy tantanalarni birgina marosim sifatida emas, balki ular ortida yotgan tarix, ma'naviy axborot, qadriyatlar haqida puxta ma'lumot berish vositasi sifatida qo'llash kerak. Chunki bu an'analar bag'rida mehr-muruvvat, bag'rikenglik, mehnatsevarlik kabi bir necha muhim axloqiy qadriyat mujassam. Ular o'quvchi ongiga chuqur ta'sir

etishi uchun esa pedagogik muloqot tizimida turli mavzuviy suhbatlar, kasbiy ko'nikmalarini yanada boyituvchi rasmlar, videoroliklar, interaktiv dars mashg'ulotlari orqali tushuntirilish lozim. Shundagina o'quvchi bu an'analarni oddiy bayram sifatidagina emas, balki tarixiy ildizlariga ega bo'lgan milliy madaniyat ko'rinishi sifatida qabul qiladi.

Pedagogik muloqot uslublari orasida ko'rgazmalilik ham muhim o'rin egallaydi. Milliy liboslar, amaliy san'at turlari, xalq qo'shiqlari, raqslari, milliy asboblardan ibrat ko'rsatish, ularni jonli ijro etish, tarixiy muzeylarga sayohatlar uyushtirish orqali o'quvchining idrokida milliy madaniyatning turali ko'rinishlarini hamda bayramlar, urf-odatlar, milliy meros haqida aniq tasavvurni shakllantirish mumkin. Ana shunday ko'rgazmali usullardan biri sifatida mahalliy hunarmandchilik misolida amaliy mashg'ulotlar tashkil etish mumkin. Masalan, xalq amaliy san'ati bo'yicha to'garaklarda bolalar o'z qo'llari bilan qo'lyozma kalligrafiya, zargaldok naqshlar, keramika buyumlari yasashni, milliy chevonlar, gilamlar bezashni, zargarlik mahsulotlari hamda liboslar tayyorlashni o'rganishi mumkin. Buni amalga oshirish jarayonida bir vaqtning o'zida o'quvchilar xalq an'anasi tarixi, ular ortida yotgan ramzlar haqida bilim oladilar. Shu tariqa ijobiy pedagogik muloqot vujudga keladi. Pedagoglar ana shunday faoliyat orqali o'quvchilar o'rtasida bir-birlariga ko'maklashuv, birdamlik, bag'rikenglik tamoyillarini qaror toptirish imkoniga ega bo'ladilar. Chunki amaliy mashg'ulotlar jamoaviy ishlanmani, savol-javobni, o'zaro maslahatlashuvni talab qiladi.

Pedagogik muloqotda psixologik yondashuv muhim ahamiyatga ega. Chunki o'quvchilar milliyatchilik, mahalliylik yoki boshqa mafkuraviy jarayonlar bilan chalg'ib qolmasligi uchun ularda bevosita milliy qadriyatlarga nisbatan haqiqiy, xolis munosabatlar shakllantirish zarur. Bu jarayonda ko'proq motivatsiya berish, mehnatsevarlik, faol shaxs bo'lish, ota-onaga, ustozga, kattalarga hurmat bilan munosabatda bo'lish kabi milliy axloq qaidalarini tarbiyalash uchun interfaol metodlar qo'llanishi lozim. Interfaol metodlardan biri rolly o'yinlardir. Masalan, o'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, ma'lum bir tarixiy shaxs yoki oila ana'anasi, milliy bayram haqida sahna ko'rinishi tayyorlashi mumkin. Bu holda o'quvchilar bir-birlari bilan hamkorlik qiladilar, birgalikda ssenariy ishlab chiqadi, kiyim-bosh

tayyorlaydi, rollarni taqsimlaydi, mos musiqa yoki ashulalarni o'rganadi. O'qituvchi esa bu jarayonda yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi sifatida qatnashadi. Natijada bolalarda mustaqil fikrlash, birlashgan holda maqsad sari intilish, madaniy yondashuv tajribasi shakllanadi. Ular milliyat, an'ana, qadriyat tushunchalarini amaliy tomondan his qiladilar. Biz bu yerda milliy madaniyatni shakllantirish jarayonini pedagogik muloqot orqali tasavvur qilishimiz mumkin.

Metodologik asoslari. Iqtidorli pedagoglardan biri sifatida tanilgan Kamoliddin Miraxmedov o'zining "Milliy qadriyatlar asosida ta'lim berish metodikasi" nomli ilmiy asarida "zamonaviy texnologiyalar yordamida arzimasi ko'rinadigan, biroq tushunish uchun muhim bo'lgan tarixiy ma'lumotlarni tahlil qilish, tanqidiy yondashuvni rivojlantirgan holda bolalar ongiga singdirish milliy an'analarni asrab qolishda muhim ahamiyat kasb etadi", deya ta'kidlaydi[2]. Ushbu fikrdan ko'rinib turibdiki, pedagogik muloqot hamisha zamonaviy texnologiyalar bilan boyitilishi lozim. Chunki yosh avlod kompyuter, internet, mobil ilovalar, interaktiv media orqali axborotni tez o'zlashtiradi, aksar hollarda esa shunday manbalardan xohlagan ma'lumotini izlab topadi. Shu sababli pedagogik muloqotni faqat an'anaviy usullarga bog'lab qo'ymasdan, elektron dasturlar, video-master-klasslar, tarixiy interaktiv o'yinlar, turli mobil ilovalar orqali boyitish maqsadga muvofiqdir. Masalan, internet orqali tarixiy muzey yoki arxeologik eksponatlarning 3D ko'rinishlarini taqdim etish, mazkur eksponatlar bilan bog'liq tarixiy voqealarni videolavhalarda ko'rsatish bolalarda qattiq taassurot uyg'otishi mumkin. Bu esa ularda milliy tarix va madaniyatga nisbatan kuchli qiziqishni shakllantirishi, kelajakda mustaqil ravishda izlanishlarni davom ettirishiga turtki bo'lishi mumkin. Shu tariqa pedagogik muloqot jarayoni zamonaviy texnika vositalari bilan boyitilsagina, oldinda turgan strategik maqsad – milliy madaniyatni chuqur anglash va asrab qolish – amalga oshishi osonlashadi.

Shuni qayd etish kerakki, pedagogik muloqotda birlamchi diqqat e'tiborni o'quvchining shaxsiga qaratish zarur. Milliy madaniyatni shakllantirish bir tomonlama jarayon emas, u shug'ullanuvchining qiziqishi, qobiliyati, psixologiyasi va hatto yosh xususiyatlarini ham hisobga olishni taqozo qiladi. Masalan, boshlang'ich sinf yoshlarida ko'proq ko'rgazmalilikka, o'rta sinflarda esa dialogik

suhatlarga, yuqori sinflarda esa mustaqil izlanishlar va tanqidiy tahlilarga ko'proq e'tibor qaratilsa, samarali natijaga erishish mumkin. Jumladan, manbalarni o'rganish, tarixiy adabiyotlar bilan tanishish, milliy til va adabiyot darslarida eski manbalardan parchalarni o'qish, umumiy ma'naviy muhokama tashkil etish – bular barchasi interfaol usullar bilan boyitilsa, natija ikki baravar oshib boraveradi.

Milliy madaniyat elementlarini tarbiya jarayoniga shunchaki kiritish bilan kifoyalanib bo'lmaydi. Chunki o'quvchilar baholash, taqqoslash, analiz qilish qobiliyatini ishga solib, ularni yaxshi o'zlashtirishi, hayotda, jamiyatda o'zini tutish ko'nikmalariga tadbqiq eta bilishi lozim. Shu yo'lda muvaffaqiyatli pedagogik muloqotni ta'minlaydigan vositalardan biri – refleksiya jarayonidir. Har bir o'quv mashg'ulotidan keyin tanqidiy fikr almashuvini yo'lga qo'yish, o'quvchilarga "Nimani o'rganding?", "Bugungi mashg'ulot senda qanday taassurot qoldirdi?", "Qanday savollar paydo bo'ldi?" kabi savollar bilan murojaat qilish o'quvchilar ongini qamrab oladi. Ular muhohasa jarayonida faol qatnashib, o'z fikrini izohlaydilar, boshqalar fikrini e'tibor bilan tinglaydilar. Bir tarafdin, pedagog bu fikrlardan kelib chiqib kelgusi mashg'ulotni samarali tashkil qiladi, ikkinchi tarafdin, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, faktlarni saralash, dalillash ko'nikmasi shakllanadi. Milliy madaniyat haqidagi tushunchalar shunday mulohazalar asosida boyib boraveradi. Ular milliy tariximizdagi ibratli voqealar yoki tarixiy shaxslar haqida aniq faktlarga suyangin holda tasavvur hosil qilishadi. Shu bilan birga, pedagogik muloqotda berilgan axborot oddiy tinglanib qolmay, mustahkam emotsional-ruhiy ta'sir qiladigan ko'rinishga keladi.

Milliy madaniyatni shakllantirishda, albatta, ota-ona, oila, mahalla kabi tarbiya muassasalari bilan birgalikda ish olib borish ham juda muhimdir. Chunki pedagogik muloqot tanho o'qituvchi-o'quvchi munosabati bilan chegaralanib qolmaydi. U keng jamoatchilik, ota-onalar bilan hamkorlikda zamon talablariga mos ravishda rivojlanishi kerak. Bir misol sifatida aytish mumkin, ko'pincha maktabda, litsey yoki kollejda o'quvchi muayyan milliy qadriyatlar haqida shunday tasavvurga erishadiki, uyiga qaytganda esa ota-ona tomonidan bu tushuncha radna etilishi yoki e'tiborsiz qoldirilishi mumkin. Bunday holatda bolada karama-qarshi tushunchalar paydo bo'ladi. Shu bois ota-ona bilan muloqotni kuchaytirish, ularni ham milliy

madaniyat tarbiyasi jarayoniga jalb qilish, yangi usullardan boxabar qilish kerak bo'ladi. Masalan, maktabda milliy qadriyatlar, madaniy an'analar haqida interfaol seminarlar, ochiq darslar o'tkazilayotganda ota-onalarni ham taklif etish, ular bilan birgalikda ahamiyatli bayramlar, tarixiy sana munosabati bilan ko'rgazmali anjumanlar tashkil etish mumkin. Ana shunda bolada uy bilan maktab o'rtasida uyg'unlik paydo bo'ladi va u o'z ongida qabul qilayotgan tushunchalarni hayotda ko'rganida ular sog'lom, barqaror singishi osonlashadi.

Shu nuqtai nazardan, milliy madaniyatni shakllantirishda pedagogik muloqot ta'sirli bo'lishi uchun o'quvchilar, ota-onalar, mahalliy jamoatchilik tashkilotlari, san'atkorlar, tarixchilar, adabiyotshunoslar o'rtasida mustahkam hamkorlik shakli yo'lga qo'yilishi lozim. Pedagoglar bu jarayonda birlashtiruvchi ko'priklar vazifasini bajaradilar. Chunki o'quvchi uchun o'qituvchi eng ishonchli maskan – bilim va axloq manbai hisoblanadi. Pedagogik muloqot esa ana shu bilim manbaini bog'lovchi vosita rolida namoyon bo'ladi. Pedagogik muloqot jarayonidagi dolzarb jihat – bu talabchanlik va mehrparvarlik uyg'unligidir. Talabchanlik tartib-intizomni ta'minlasa, mehr-muruvvat bolada milliy qadriyatlar asosida tarbiya topuvchi, ezgu maqsadlar sari intiluvchi shaxs sifatida shakllanishida muhim omildir. Mehirsiz, faqat texnik yo'l bilan qadriyatlarni singdirib bo'lmaydi, chunki milliy madaniyat, eng avvalo, inson qalbida yashaydi. Modomiki, qalbda his yo'q bo'lsa, milliy qadriyatlarni ko'ngilga joylash noqulay kechadi.

Xulosa qilib aytganda, milliy madaniyatni shakllantirish, ajdodlarimizdan meros bo'lib kelayotgan ibratli qadriyatlarimiz, an'analarimiz, tarixiy merosimiz haqida ongli tasavvurni shakllantirish – bu uzluksiz tarbiya jarayonidir. Bu jarayonda eng muhim instrument sifatida pedagogik muloqot namoyon bo'ladi. Pedagogik muloqot orqali o'quvchilarda birdamlik, jamoaviylik, tarixiy iftixor, milliy daxldorlik, ma'naviy yetuklik kabi hislatlarni shakllantirish mumkin. Pedagogik muloqot usullaridan dialogik suhbatlar, rol o'yinlar, ko'rgazmali ko'rsatmalar, interfaol metodlar, elektron texnologiyalardan foydalanish kabi turli yo'nalishlar milliy madaniyat elementlarini chuqur ifodalashga yordam beradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Adabiy manbalarda ta'kidlanishicha, pedagogik muloqot faqat ta'lim berish jarayonida emas, balki tarbiyaviy ishlarda ham innovatsion usul sifatida xizmat qiladi. Mirzodil G'ofurov "Pedagogik muloqotning innovatsion texnologiyalari" nomli asarida "Zamonaviy sharoitda davlatlar o'rtasidagi madaniyatlar almashinuvi shiddat bilan kechib borayotgan bir paytda, milliy qadriyatlarni abadiylashtirish – eng muhim vazifadir. Bunda esa birinchi navbatda ta'lim muassasalarida muvofiqlashtirilgan usullar va vositalar ila o'quvchilar ongida milliy idrokni kuchaytirish talab etiladi" deya ta'kidlaydi[3]. Demak, globallashuv davrida axborot almashinuvi shunchalik tezlashdiki, farzandlarimiz har xil ma'lumotlar ta'sirida qolib, o'z tarixiy-madaniy ildizlarini unutib qo'yishi mumkin. Shu sababli milliy madaniyatni shakllantirish shu qadar ahamiyatli vazifa sifatida oldimizda turadi. Va bu vazifani haqqoniy, ilmiy asoslantirilgan, zamonaviy, shu bilan birga milliy qadriyatlarga yo'g'rilgan pedagogik muloqotsiz amalga oshirish dushvor.

Ta'kidlash lozimki, pedagogik muloqotda ta'lim mazmuni bilan bir qatorda vositalar, ya'ni o'quv-qo'llanmalar, elektron axborot resurslari, didaktik materiallar, ko'rgazmali vositalar ham muxim ahamiyat kasb etadi. Chunonchi, tarixiy asarlardan lavhalar namoyishi, xalq og'zaki ijodi namunalari audio yozuvlari, milliy raqslar, musiqa asarlari, mashhur san'atkorlar chiqishi bilan bog'liq video lavhalar, tarixiy obidalarni 3D formatida ko'rsatuvchi veb-saytlar orqali vazifalar taqdim etish kabi choralar tarbiya jarayonini boyitadi. Oqibatda o'quvchida aniq manbaga, ishonchli axborotga asoslangan holda milliy madaniyat bo'yicha tushuncha shakllanadi. Shu bilan birga, tarbiya jarayonida amaliy ko'nikmalarni tashkil etish ham chetda qolmagan bo'lishi kerak. Masalan, milliy taomlar tayyorlash bo'yicha o'quv-master klasslar, milliy sport o'yinlari bo'yicha tadbirlar, xalq teatrlaridagi sahna ko'rinishlarini jonli tomosha qilish kabi choralar bolalar ongida tom ma'nodagi taassurot uyg'ota oladi. Shu bilan birga, pedagogik muloqotda liderlik fazilatlarini rivojlantirish ham milliy madaniyatni shakllantirish protsessida muhim ahamiyatga ega. Chunki bolalar milliy qadriyatlar asosida shakllangan shaxsiy fazilatlar bilan jamoada tashabbuskor bo'lishni, boshqalarni bir ideya atrofida birlashtirishni, shu orqali jamoaviy maqsadlarga erishishni o'rganadilar. Biroq bu liderlik individualizm

yoki boshqalar ustidan ustunlik qilish ko'rinishida namoyon bo'lmashligi zarur, aksincha, xalqchilik, jamoatchilik talib, birdamlik ruhida namoyon bo'lishi kerak. Dunyoqarashi keng, shu bilan birga qadriyatlariga sodiq, xalqi taqdiri bilan hamnafas lider shaxslar kelajak jamiyatimiz poydevorini tashkil etadi. Bu jarayon esa birinchi galda maktabdan boshlanadi, o'qituvchining pedagogik muloqoti orqali tizimli yo'lga qo'yiladi.

Milliy madaniyatni shakllantirish jarayonida o'quvchilarda axborot manbalarini tanqidiy baholash ko'nikmasini shakllantirish ham favqulodda zarurdir. Hozirgi davrda har xil Internet manbalari orqali ishonchli yoki shubhali ma'lumotlar tarqalishi, turli mafkuraviy ta'sirlar chegara bilmasdan o'sib borayotgan bir paytda, bolalarni tanqidiy tahliliy qarashga o'rgatish – bu kelajak uchun vazifa. Pedagogik muloqot esa ana shu ko'nikmani rivojlantirishda katta imkoniyat beradi. Dars jarayonida turli maqolalarni keltirib, ularni manbaasi, tarixiy asosi, ishonchliligi nuqtai nazaridan tahlil qilish, o'quvchilar bilan birgalikda chiqarilgan xulosalarni umumlashtirish orqali ularda mustaqil fikr va tanqidiy yondashuv vujudga keladi. Bu ularga jamiyatda diniy ekstremizm, mafkuraviy xurujlar, yot g'oyalar hamda turli axborot xurujlariga qarshi turish ko'nikmasi sifatida xizmat qiladi. Butunlay boshqacha, yot madaniyat shakllari ta'sirida o'z qadriyatlaridan voz kechib qo'yishdan saqlaydi.

Milliy madaniyatni shakllantirishda ayollar rolini unutmaslik lozim. Chunki oilada ayol kishining tarbiyadagi muhim vazifasi, bola ongida birlamchi tushunchalarni shakllantirishi, birinchi muntazam muloqot ota-ona, xususan ona bilan amalga oshishi inobatga olinsa, pedagogik muloqotda ham ularning ishtiroki katta ahamiyatga ega. Pedagogik muloqotni olib borishda, biror bir bayram, tadbir tashkil etish jarayonida ota-onalar, maxsus tashkilotlar bilan birgalikda ayollarning ta'lim-tarbiyadagi ishtirokiga ko'proq urg'u berish mumkin. Chunki ayollarda, xususan onalarda ramzlar, an'anaviy qadriyatlar, taomlar, kiyinish uslubi yoki narsalarga emotsional yondashuv kabi bir qator xususiyatlar boy bo'ladi. Ulkan jamoaviy tatbirlarda, ma'naviy-ma'rifiy anjumanlarda ko'proq ayollar faol bo'ladi. Bu esa milliy madaniyatni bolalar ongida ifodalashda katta samara beradi.

Pedagogik muloqotda milliy madaniyatni shakllantirish jarayonida ilmiy yondashuv va shijoat uyg'unligi talab etiladi. Ya'ni, bir tomondan, har bir ma'lumot, tushuncha, qadriyat ilmiy asoslangan bo'lishi, tarixiy dalillarga tayanishi lozim. Chunki bolalarda shubha uyg'onadigan bo'lsa, bu ma'lumotni chuqur qabul qilish qiyinlashadi. Ikkinchi tomondan, shijoat, ilhomlantirish o'quvchilarda zarur his-tuyg'uni uyg'otadi. Milliy merosimiz ajoyib, qadimiy, ulug'vor ekanini his etish, shu bilan birga bu merosni asrab-avaylashda har birimiz mas'ulligimizni anglash jarayoni shijoat bilan irg'aydi. Dars, suhbat yoki har qanday tarbiyaviy tadbir shijoat bilan o'tishi, unda bolalar motivatsiya olishi, o'z vazifalarini anglab olishi lozim.

Bulardan kelib chiqib, milliy madaniyatni shakllantirishda pedagogik muloqotning usullari va vositalari haqida yakdil xulosa chiqarish mumkin: u qanchalik tizimli, zamonaviy talablarga mos, bir vaqtning o'zida milliy qadriyatlar bilan yo'g'rilgan bo'lsa, shunchalik qat'iy natijaga erishiladi. Zero, milliy madaniyatni asrab-avaylash va kelajak avlodga bezavol yetkazish buyuk maqsaddir. Bu maqsad pirovardida insonlar ruhiyatida milliy iftixor, jamoaviy birdamlik, ma'naviy barkamollikni yaratadi. Mana shu yo'lda eng samarali mexanizm – pedagogik muloqotdir. Chunki u inson ongiga bevosita ta'sir etish, axborot uzatish, ehtiyojlarini anglash, hissiyotlarga ta'sir qilish, fikr almashuvni ta'minlash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, tarixiy meros bilan uyg'unlashtirish kabi ko'plab ustunliklarga ega.

Milliy madaniyatni shakllantirish jarayonida hammadan avval shaxs tarbiyasida pedagogik muloqot qobig'ida tarbiyaviy metodlar turli vositalar bilan bayandirilishi zarur. Nurali Rahmonovning "Integratsiyalashgan ta'limda milliy qadriyatlar roli" nomli tadqiqotida "Millionlab axborot turlari bilan qorishib ketayotgan zamonaviy jamiyatda farzandlarimiz ongida milliy tushuncha va qadriyatlarimizni saqlab qolish uchun ko'proq amaliy ish olib borishimiz kerak. Amaliy ish esa interfaol metodlar va pedagogik muloqotda samarali vositalarni tanlay bilish bilan bog'liqdir" deya qayd etiladi[4]. Shundan kelib chiqib, milliy qadriyatlarning yoshlar tarbiyasida tutgan o'rnini oshirish bo'yicha ham har bir pedagog o'z uslubini qayta ko'rib chiqishi, yangi metodik vositalar, axborot texnologiyalari bilan boyitishi lozim bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, milliy madaniyatni shakllantirishda pedagogik muloqot tarkibiy qismlari sifatida dialogik suhbatlar, ko'rgazmalilik, interfaol metodlar, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, tarixiy madaniy merosni o'rganish, ilmiy asoslangan malumotlar taqdim qilish, ota-ona va mahalla bilan hamkorlik singari bir-biriga uzviy bog'langan vosita va usullar jyyda muhimdir. Ular birgalikda ishga solingandagina, pedagogik muloqot chinakam samaradorlikka erishishi, yosh avlod qalbida milliy g'urur, vatanparvarlik, tarixiy merosimizga hurmat, umumbashariy qadriyatlarga ochiqlik kabi fazilatlarni mustahkam shakllantirishi mumkin. Demak, ana shu maqsadga erishish uchun har bir tarbiyachi, har bir pedagog o'z malakasini oshirishi, har bir dars yoki har bir tarbiyaviy suhbatda milliy madaniyatni asrab-avaylash maqsadini ko'zlashi lozim. Zero, milliy madaniyat – bu millatni millat qilib turuvchi ruhiy tayanch, xalqning o'ziga xosligi, yagonaligidir. Uni chuqur anglash va g'ayrat bilan targ'ib qilish esa zamonaviy pedagogik muloqot orqali amalga oshadi. Shu yo'l bilan kelajak avlodlarimiz milliy qadriyatlarga tayangan holda jahon miqyosida raqobatbardosh, erishgan yutuqlarini ma'lum bir etnik yoki geografik doirada emas, balki umuminsoniy manfaatlar bilan uyg'un holda namoyon qila oladigan, biroq shu bilan birgalikda o'z milliy ildizlariga sodiq bo'lgan barkamol shaxslar bo'lib yetishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Зоҳиджон Шарифхон, "Маданият педагогикасининг назарий асослари", Тошкент: "Фан", 2017, 56-бет
2. Камолитдин Мирахмедов, "Миллий қадриятлар асосида таълим бериш методикаси", Тошкент: "Университет", 2018, 112-бет
3. Мирзодил Ғофуров, "Педагогик мулоқотнинг инновацион технологиялари", Тошкент: "Оқиллоҳ", 2020, 87-бет
4. Нурали Раҳмонов, "Интеграциялашган таълимда миллий қадриятлар роли", Тошкент: "Истеъдод", 2019, 79-бет
5. Ismoilov, Tuychi, and Rasul Burxonov. "Талабаларнинг креатив потенциали ва уни ошириш омиллари." Физико-технологического образование 2 (2021).
6. Ismoilov T. I. Psychological characteristics of students influencing the development of verbal and communicative skills //E Conference Zone. – 2023. – С. 1-3.
7. Ismoilov T. I. Influence of psychological factors on the development of verbal and communicative competencies //E Conference Zone. – 2023. – С. 1-3.
8. Yusupov Sh. Milliy qadriyatlar va ma'naviy tarbiya. Toshkent: "O'qituvchi", 2018, 112-bet.
9. M.M.Tojiyeva "Samarali pedagogik muloqotni tashkil etish ta'lim sifatini oshirishdagi muhim omil" maqola

10. Sh.M. Mirziyoyev Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent - "O'zbekiston" 2017 17-bet
11. Ravshanovna, X. S. (2023). Pedagogik muloqot o'quv jarayoni samaradorligini oshirishning muhim omili. *Journal of Universal Science Research*, 1(8), 131-139
12. M. Maxsudova "Muloqot psixologiyasi" o'quv qo'llanma
13. M. M. Tojiyeva "Samarali pedagogik muloqotni tashkil etish ta'lim sifatini oshirishdagi muhim omil" maqola
14. Abdiyeva Dilfuza Qurbonovna "Muloqotning pedagogik faoliyatda o'ziga xos psixologik ta'siri" maqola
15. G'ulomov, X. (2018). Pedagogik muloqot va uning ta'limdagi o'рни. Toshkent: Ma'naviyat.
16. Xodjaev, M. (2020). Milliy madaniyatni o'qitish metodikasi. Tashkent: O'qituvchi.
17. Shukurov, D. (2019). Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar. Toshkent: O'zbekistonda ta'limni rivojlantirish markazi.
18. Mirzayev, T. (2017). O'qituvchining ma'naviy-axloqiy ta'limdagi roli. Toshkent: O'zbekiston xalq ta'limi vazirligi.
19. Qodirov, U. (2021). Milliy madaniyatni shakllantirishda pedagogik yondashuvlar. Tashkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi.
20. Saidova, F. (2022). O'quvchilarda madaniyatli va axloqiy tarbiya berish metodlari. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.